

Alkusanat

OLLI MÄENPÄÄ

Julkisuusperiaate pitää avoimen yhteiskunnan pyörät pyörimässä. Toimiva viestintä on öljyä tietoyhteiskunnan rattaissa. Avoin kansalaisyhteiskunta, osallistumisoikeudet ja sananvapaus voivat toteutua vain, jos luotettavaa tietoa on saatavilla ilman aiheettomia rajoituksia.

Nyt julkaistavaan tutkimukseen sisältyvät tiedot hallinnon julkisuudesta osoittavat, että nämä ylevät lähtökohdat vastaavat - ainakin arkipäivisin - vain paikoitellen viranomaistoiminnan todellisuutta. Käytännössä julkisuuden kuva on monivivahteinen ja kontrastejakin voidaan havaita, puhumattakaan suoranaista julkisuuden ja avoimuuden aukoista.

Julkisuuskäytäntöihin kohdistuvien testien mukaan viranomaisilta on saatavissa myös tyyliä kohtelua, vajavaista palvelua, salailua ja puutteellisia rekisterejä. Maksujakin tiedon saamisesta peritään, vaikka pyydettyä on voitu saada myös julkista aineistoa. Mitenkään yhtenäisesti ei julkisuus ainakaan käytännön hallinnossa toimi.

Oikeuskäytännön perusteella ongelmia on ainakin kolmenlaisia. Viranomaiset lyövät laimin neuvontavelvollisuuttaan, eivät riittävästi selvitä pyydettyä asiaa, ja tietopyyntöön voidaan yksinkertaisesti jättää kokonaan vastaamatta. On syytä epäillä, että viranomaiset salaavat aineistojaan myös perusteettomasti.

Kiintoisa kysymys onkin, miksi julkisuuden toteuttaminen edelleen takkuaa hallintokoneistossa. Uudistettu julkisuuslaki on sentään ollut voimassa reilun vuosikymmenen. Suomi ylpeilee julkisuusperiaatteellaan, joka on toimivan ja luottamukseen perustuvan yhteiskunnan kes-

keinen elementti – suorastaan Suomi-brandin keskeinen tekijä. Ja avoimuutta ja toimivaa viestintää pidetään nykyään jo yritysmailmassakin kilpailuvaltina.

Julkiseen hallintoon on viime aikoina omaksuttu mitä erilaisimpia liike-elämän toimintamalleja, mutta avoimuusoppia ei ainakaan vielä. Ehkä nyt alkaisi olla aika mallioppimiselle myös viranomaisten toiminnassa, jos lainsäädännön noudattamista pidetään hankalana ja liian vaativana! Voisi olla mielenkiintoista selvittää, olisiko julkisuus viranomaisille houkuttelevampaa, jos sitä alettaisiin markkinoida ja konsultoida uutukaisena management-oppina. Miten kuulostaisi vaikkapa ”*New Public Administration*”? Tällaisen uuden avoimen hallinnon mallit ja hyvät käytännesäännöt löytyvät kyllä myös julkisuuslaista, jos niin halutaan.

Aivan tuoreessa valtionhallinnon viestintäsuosituksessa todetaan viestinnän merkityksen yhteiskunnassa kasvaneen, mikä luo odotuksia myös valtionhallinnon viestinnälle. Suosituksessa korostetaan jokaisen viranomaisen vastuuta huolehtia asianmukaisesta viestinnästä toimialallaan. ”Viestintä ei ole kuitenkaan vain velvollisuus, vaan mahdollisuus toteuttaa viranomaiselle kuuluvia tehtäviä tehokkaasti.”

Tämä on hyvinkin aiheellinen näkemys myös valtioneuvoston toiminnassa. Mahdollisuuteen ei kuitenkaan välttämättä ole viranomaisten toiminnassa tartuttu. Nyt voitaisiin tarttua, kun käsillä on monipuolinen, laajapohjainen ja korkeatasoinen tutkimus julkisuudesta, julkisuuskäytännöistä ja julkisuuden ongelmista. Sen pohjalta on hyvä luoda katse myös eteenpäin.